

УДК 330.322.2

Головкова Л.С.

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ КОРПОРАЦІЇ НА ОСНОВІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Визначається сутність та особливості інтелектуального потенціалу та капіталу, обґрунтовується стратегія розвитку корпорації за рахунок синергетичного ефекту переливання інтелектуального капіталу з одного потенційного економічного простору в інший.

Ключові слова: інтелектуальний потенціал, інтелектуальний капітал, стратегія розвитку, синергетичний ефект.

Essence and features of intellectual potential and capital is determined, strategy of development of corporation is grounded due to the synergetic effect of transfusion of intellectual capital from one potential economic space in other.

Keywords: intellectual potential, intellectual capital, strategy of development, synergetic effect.

Реалізація стратегії розвитку можлива за умов сталості підприємств, об'єднань різного типу, що насамперед, тісно пов'язане з рівнем соціально-економічного розвитку регіону. Значений розвиток можливий за умови вірно визначених потенційних можливостей, ефективної стратегії розвитку, оптимального використання та розвитку потенціалу як регіону, так і корпорації, яка в ньому функціонує.

Якщо розглядати середовище економічного зростання корпорації, то процеси відтворення економічної доданої вартості полягають у формуванні інтелектуального капіталу для створення умов виникнення потенціалу там, де управлінські рішення відповідають стратегії розвитку підприємства: а) виробнича сфера; б) сфера маркетингових зусиль; в) сфера нагромадження капіталу.

Інтелектуальним потенціалом як генеруючою складовою є сукупність креативних здібностей особистості, які використовуються в специфічній формі в процесі життєдіяльності як окремою людиною, так і суспільством. Однак треба відрізнити зазначену категорію та категорію «інтелектуальний капітал». Так, інтелектуальний потенціал стає капіталом, на наш погляд, у процесі виробничої діяльності за рахунок взаємодії особистості з природою, ресурсами та уречевлює результати в засобах виробництва, технологіях, продуктах бізнесу, а також у знаннях та якостях, які реалізуються в процесі праці. Слід також зазначити, що основною складовою сукупного економічного потенціалу корпорації, підґрунтям та головної потужною силою розвитку є соціальна складова, яка, доречі, включає інтелектуальний потенціал, соціальний, трудовий та пасіонарний.

Стратегічне управління сукупним економічним потенціалом корпорації базується на вимірюванні співвідношень між потенційним капіталом технологічних перетворень, який утворений унаслідок рівня напруженості економічного стану, та інтелектуальним капіталом. Потенціал корпорації ϕ визначається як співвідношення потенційного капіталу технологічних перетворень (PC) та інтелектуального капіталу (IC):

$$\varphi_1 = \frac{PC_1}{IC_1}, \quad (1)$$

де φ_1 – рівень потенційного капіталу корпорації;

PC_1 – потенційний капітал технологічних перетворень;

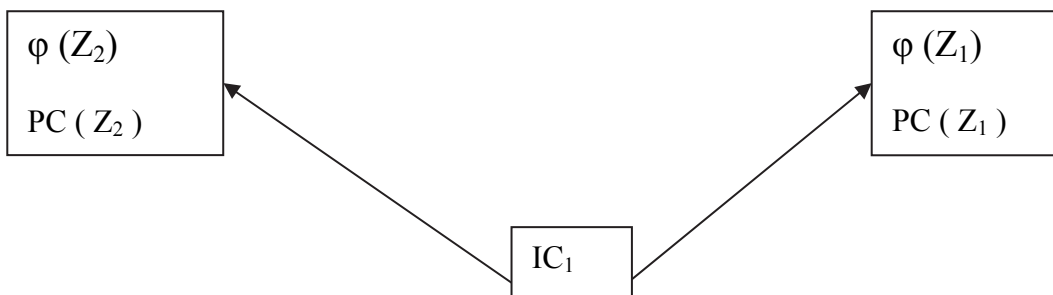
IC_1 – рівень інтелектуального капіталу.

Якщо розглядати середовище економічного зростання корпорації, то процеси відтворення економічної доданої вартості полягають у формуванні інтелектуального капіталу для створення умов виникнення потенціалу там, де управлінські рішення відповідають стратегії розвитку підприємства: а) виробнича сфера; б) сфера маркетингових зусиль; в) сфера нагромадження капіталу.

Зазначений економічний простір є ознакою використання матеріальних, інвестиційних, соціальних та інших ресурсів для стратегій потенційного економічного зростання показників підприємства. Тобто в концептуальному плані інтелектуальний капітал підприємства створює потенціали в цих сферах економічного простору [1, 2, 3, 4].

Загальний інтелектуальний капітал підприємства має точковий характер дії при створенні сукупного економічного потенціалу корпорації. Ця властивість пов'язана із синергетичним ефектом переливання точкового інтелектуального капіталу з одного потенційного простору до іншого. Ефект саморегуляції системи є наслідком малоефективних стратегій використання потенціалу підприємства. Точковий інтелектуальний капітал може бути використаний під час створення суміжного потенційного простору для вирішення економічних завдань, які визначені в стратегії розвитку корпорації зазначеного потенціалу. Перехід (переливання) з одного стану економічної системи до іншого пов'язаний зі зміною різниці потенціалу між двома потенційними просторами [1, 2, 5, 6] (рис. 1).

Стан 2 – перехід – Стан 1

Рис. 1. Витрати потенційного капіталу на реалізацію стратегії корпорації

Згідно з рис. 1 для досягнення мети збільшення економічної доданої вартості при переході, тобто вирішення конкретного економічного завдання, необхідно знайти витрати потенціального капіталу (різниця потенціалів) (A):

$$A = IC_1 (\varphi(Z_2) - \varphi(Z_1)) = PC(Z_2) / IC_1 - PC(Z_1) / IC_1, \quad (2)$$

де φ_1 – рівень потенційного капіталу корпорації;

PC_1 – потенційний капітал корпорації;

IC_1 – рівень інтелектуального капіталу;

Z_1, Z_2 – економічні стани системи (технологічні рівні).

Витрати потенційного капіталу підпорядковані досягненню стратегічної мети, але мало чим пов'язані з перерозподілом інтелектуального капіталу між виробничою сферою, сферою маркетингових зусиль і сферою нагромадження капіталу (точковий інтелектуальний капітал). Головним чином, потенційний капітал використовують для переходу технологій, які забезпечують використання ринкового, виробничого потенціалів та потенціалу капіталу на новому технологічному рівні.

Технологічний рівень – це ступенева класифікація процесів отримання економічної доданої вартості від виробництва та продажу товарів, послуг із використанням упровадженої технології. Зміни технологічного рівня на підприємстві пов'язані із застосуванням стратегії економічного зростання збалансованих показників діяльності підприємства, які забезпечують перехід до наступної градації отримання економічної доданої вартості.

Інтелектуальний капітал технологічного рівня відтворює відповідний рівень потенційного капіталу. Перехід від одного технологічного рівня до іншого можливий при впровадженні додаткового *PC*, який збільшує потенціал (*HPN*) корпорації доти, поки не настане рівновага темпів зростання *PC* і *IC* (перехід на новий стабільний рівень).

Для переходу *IC* від одного рівня до іншого на технологічному рівні або при переході на інший технологічний рівень необхідне застосування інтегрального впливу *IC* підприємства, який призводить до зміни потенційного капіталу, спрямованого на це переміщення.

Швидкість переходу від *j*-ого технологічного рівня до *j+1*-ого технологічного рівня може бути розрахована за формулою:

$$\frac{\partial(d_i^{j+1})}{\partial t} = d_i^{j+1} (HPN_i^{j+1} - 1)(1 - d_i^{j+1}),$$

де HPN_i^{j+1} – потенціал (*j+1*)-ого технологічного рівня в порівнянні з *j*-им рівнем, розрахований як індекс стратегії;

$d_i^{j_i}(t) = \frac{x_i^{j_i}(t)}{x_i(t)}$ та $d_i^{j_{i+1}}(t) = \frac{x_i^{j_{i+1}}(t)}{x_i(t)}$ – частка сукупного обсягу продукції, що виробляється техно-

логічним рівнем *j* та (*j+1*) протягом періоду часу *t*. Причому, для введених показників буде виконуватись наступне співвідношення: $d_i^{j_i}(t) + d_i^{j_{i+1}}(t) = 1$ для всіх $i \in [1, 2, \dots, n]$. Процес заміщення технологічних рівнів полягає у зростанні показника $d_i^{j_{i+1}}(t)$ з 0 до 1 і відповідному зменшенні $d_i^{j_i}(t) = 1 - d_i^{j_{i+1}}(t)$ з 1 до 0;

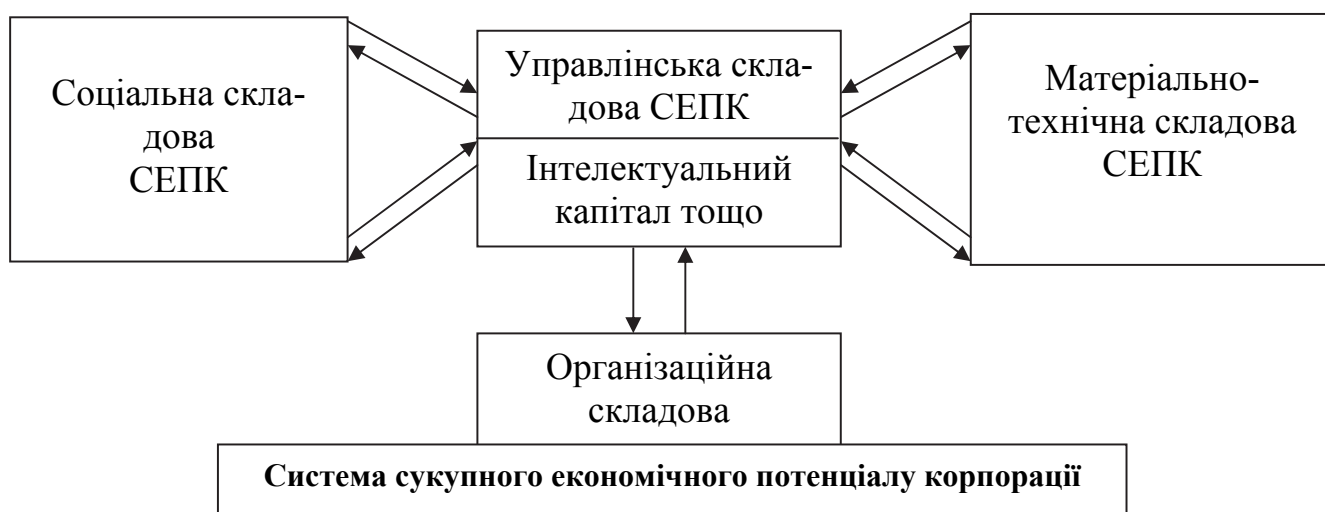
$x_i^j(t)$, $x_i^{j+1}(t)$ – відповідно, обсяг рівноважного випуску продукції за *j*-им та (*j+1*)-им технологічним рівнем протягом періоду часу *t*; $x_i(t) = x_i^j(t) + x_i^{j+1}(t)$ – обсяг сукупного рівноважного випуску продукції *i*-ої галузі за *j* та (*j+1*) технологічним рівнем протягом періоду часу *t*.

Слід зазначити, що можливо високе значення інтелектуального капіталу ще не є гарантією економічного зростання. Механізми прискорення, інерції та гальмування економічного росту, їхня робота в певному напрямку, без сумніву, пов'язані з потенціалом технологічних рівнів виробництва та відношенням темпів зміни потенційного й інтелектуального капіталів.

Отже, потенційний та інтелектуальний капітал створюють додатну різницю потенціалу підприємства, що є джерелом економічного зростання збалансованих показників діяльності підприємства, а їхнє співвідношення визначає його темпи.

Носієм інтелектуального потенціалу та інтегруючою ланкою корпорації, що об'єднує елементи потенціалів у цілісну систему, є управлінська складова, яка, з одного боку, в багатьох аспектах перетинається з іншими складовими (економічною, фінансовою, кадровою,

інноваційною, інформаційною тощо), а, з іншого, складові сукупного економічного потенціалу не вичерпують усіх характеристик системи управління корпоративною структурою з позиції потенціалу як переліку ресурсів, спрямованих на досягнення стратегічних цілей. З цієї позиції управлінська складова є, по-перше, соціальною складовою сукупного економічного потенціалу й складовою системи управління корпорації; по-друге, є носієм інтелектуального потенціалу та потенціалу менеджменту тощо. Таким чином, управлінська складова є інтегруючою в тому сенсі, що так чи інакше взаємодія решти складових відбувається за допомогою її прямої (непрямої) дії й забезпечує цілісність системи сукупного економічного потенціалу корпорації, а також в процесі діяльності створює інтелектуальний капітал. Тому найдоцільнішим підходом до формування переліку складових сукупного економічного потенціалу, на наш погляд, як вже зазначалося, є ресурсно-функціональний. Системне об'єднання елементів потенціалу здійснюється через складову, яка управляє та, насамперед, створює інтелектуальний капітал, подано на рис. 2.

Рис. 2. Системоутворювальна роль управлінської складової сукупного економічного потенціалу корпорації

Примітка: Розроблено автором.

Слід зазначити, що сукупний економічний потенціал корпорації та його стратегічні можливості визначаються архітектонікою та якістю як персоналу загалом так і управлінського персоналу, а також рівнем їхнього інтелектуального потенціалу. Стратегічне значення сукупного економічного потенціалу корпорації визначається стратегічними функціями, що сприяють, по-перше, можливості розробляти оптимальну стратегію (джерело формування); по-друге, дає принципову можливість впливати на мінливе зовнішнє середовище корпорації (характер використання); по-третє, виявляється в специфічному стратегічному формуванні мети зазначеної системи можливі напрями дій (джерело розвитку); визначати альтернативи розвитку та дій корпорації (вектори розвитку) (рис. 3).

Насамперед, існує безліч чинників, що впливають на сукупний економічний потенціал і, відповідно, визначають множинність траєкторій його функціонування та майбутнього розвитку, в тому числі, як зазначалося раніше, це інституційна, економічна, соціальна та екологічна складові сукупного потенціалу регіону.

Одним із найважливіших висновків щодо визначення сукупного економічного потенціалу корпорації як мікроекономічної системи, а також системного дослідження

чинників його внутрішнього й зовнішнього середовища є можливість виокремлення трьох основних груп суперечностей: між зовнішнім і внутрішнім середовищем; між короткостроковими й довгостроковими цілями функціонування корпорації; між цілями окремих учасників, у тому числі регіону, та цілями корпорації в цілому.

Рис. 3. Місце та роль сукупного економічного потенціалу в системі стратегічного управління корпорацією

Примітка: Розроблено автором.

Ці суперечності виступають щодо сукупного економічного потенціалу корпорації як його «рушійні сили», вектор яких примушує потенціал «розвиватися» в тому чи іншому напрямі. Позитивний або негативний вплив кожної із цих суперечностей визначатиме відповідно позитивну або негативну спрямованість відповідного вектора розвитку сукупного економічного потенціалу корпорації.

Очевидно, що як основні можливості будь-якої концепції розвитку сукупного економічного потенціалу необхідно розглядати, перш за все, їхню здатність до позитивного вирішення цих внутрішньосистемних суперечностей. Таким чином, економічна значущість і мобільність зумовлені, в першу чергу, ресурсами корпорації, які пов'язані, насамперед, із існуючими ресурсами регіону. У різних сферах економіки вони розрізняються як за обсягом, так і за змістом.

Саме нестача ресурсів (інтелектуальних, фінансових, матеріально-технічних, інформаційних тощо) не дає змоги економічним суб'єктам успішно розробляти та реалізовувати корпоративну стратегію розвитку навіть у найсприятливіших зовнішніх умовах. Тому що роль ресурсів у стратегічному менеджменті є принципово важливою не тільки тому, що без них суб'єкт не досягає стратегічної мети, а й тому, що ресурси – це статичний потенціал організації. Але як зазначалося раніше, поряд з важливістю наявності ресурсів, їх треба привести в дію. Це можна зробити тільки за рахунок потужного потенціалу менеджменту.

Далеко не всі корпоративні структури здатні вірно обрати оптимальну стратегію та стратегічно вигідні для себе зони господарювання. Стабільно діяти протягом тривалого часу неможливо, оскільки помилково оцінені потенційні можливості зумовлюють функціонування корпорації в чужій стратегічній зоні господарювання. Причому в цьому разі мова йде не тільки про володіння ресурсами або можливості їх придбання, а про якість менеджменту, його здатність стратегічно та раціонально поєднувати ці ресурси, пов'язувати їх з очевидною компетенцією корпорації. Слід зазначити, що звідси впливає найважливіша характеристика «стратегічності» корпорації – знаходити адекватний наявним ресурсам одиничний або диверсифікований бізнес (СЗГ) й ефективно функціонувати в ньому та забезпечувати сталість соціо-технічної системи.

Сталий розвиток підприємств, об'єднань різного типу є дуже важливим і, насамперед, тісно пов'язаним з рівнем соціально-економічного розвитку регіону. Зазначений розвиток можливий за умови вірно визначених потенційних можливостей, ефективної стратегії розвитку, оптимального використання та розвитку потенціалу як регіону, так і корпорації, яка в ньому функціонує.

Таким чином, знання усіх зазначених величин сприятиме визначенню частки вільної енергії для подальшого розвитку й формуванню довгострокової та гнучкої управлінської системи. На основі наведених у роботі даних щодо рівня потенціалу корпоративної структури можна розробляти відповідні стратегії, спрямовані на оптимальне формування, ефективне використання й розвиток потенціалу як окремої корпоративної структури, так і регіону в цілому, що, у свою чергу, сприятиме максимізації “вартості бізнесу” підприємств та сталому розвитку регіону.

Література

1. Головкова Л.С. Стратегія управління потенціалом підприємства. / В.М. Порохня, Л.С. Головкова, Л.В. Кухарева// Методи, моделі, прикладні задачі прийняття рішень. - Донецьк: ДонНУ, 2006. - №4. - С.86-94.
2. Головкова Л.С. Стратегічне управління розвитком сукупного потенціалу підприємств в контексті регіону : монографія / Л.С. Головкова, В.М. Порохня. – Х. : ИД “ИНЖЭК”, 2009. – С. 387–399.
3. Богомолова Н.В. Определение эффективности функционирования промышленных кластеров в экономике региона [Электронный ресурс] / Н.В. Богомолова, О.А. Кураева, С.Н. Ларин // Тезисы XI Всероссийской школы-коллоквиума по стохастическим методам и V Всероссийского симпозиума по прикладной и промышленной математике. – Режим доступа: <http://tvp.ru/conferen/vsppm05autumn.htm>.
4. Емерсон Г. Двенадцать принципов производительности [Электронный ресурс] / Г.Емерсон. – Режим доступа: <http://vuzlib.net/beta3/html/1/4781/>
5. Штовба С.Д. Введение в теорию нечетких множеств и нечеткую логику [Электронный ресурс] / С.Д. Штовба. – Режим доступа: www.exponenta.ru.
6. Ротштейн А.П. Интеллектуальные технологии идентификации: нечеткая логика, генетические алгоритмы, нейронные сети / А.П. Ротштейн. – Винница : УНИВЕРСУМ – Винница, 1999. – 320 с.

Рекомендовано до друку:

д.е.н., проф. Паршиною О.А., 03.12.2010

Надійшла до редакції:

05.12.2010